

OPINIA RUCHU SPOŁECZNEGO OBYWATELI NAUKI I STOWARZYSZENIA TOP 500 INNOVATORS NA TEMAT PROJEKTU USTAWY O NARODOWYM INSTYTUCIE TECHNOLOGICZNYM Z 13 KWIETNIA 2017 R.

W odpowiedzi na prośbę o konsultację *projektu ustawy o Narodowym Instytucie Technologicznym* w imieniu społeczności Stowarzyszenia Top 500 Innovators oraz Obywateli Nauki w dalszej części pisma przedstawiamy nasze stanowisko wraz z komentarzem i propozycjami zmian do zaproponowanej treści przepisów.

Ogólny komentarz do projektu

Efektywność przyszłych rozwiązań organizacyjnych konsolidacji potencjału naukowo-badawczego Polski powinna być poparta foresightem wsparcia kluczowych obszarów dla rozwoju polskiej gospodarki (np. dla Fraunhofer-Gesellschaft wskazano 7 kluczowych obszarów wsparcia naukowo-badawczego funkcjonowania państwa, a Instytuty Badawcze zostały pogrupowane w 7 aliansów naukowo-badawczych). W *Uzasadnieniu* projektu ustawy nie podjęto trudu zdefiniowania merytorycznego celów gospodarki oraz ich zmapowania na obszary wsparcia naukowo-badawczego.

Ustawa przewiduje utworzenie Narodowego Instytutu Technologicznego w odpowiedzi na wyzwania, przed którymi stoją polska nauka i gospodarka w procesie realizacji nowego modelu rozwojowego zarysowanego w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)*. Wszystkie analizy celu i wizji oraz obecnej ‘siły naukowo-badawczej’ instytutów badawczych przedstawione w *Uzasadnieniu* (zamieszczonym po tekście jednolitym projektu Ustawy) dotyczą 114 instytutów badawczych (IB). Natomiast do skonsolidowania w ramach NIT zaproponowano 35 IB, co jest niezrozumiałym wyborem Ustawodawcy, z punktu widzenia wsparcia systemu gospodarczego Polski jako całości. Ustawodawca nie przedstawił w sposób transparentny zasad i reguł wyboru przedmiotowego obszarów badawczych i powiązanych z nimi instytutów, właściwych dla określonych wyzwań, przed którymi stoją polska nauka i gospodarka w procesie realizacji nowego modelu rozwoju Polski – wykazując jednocześnie, że obszary specjalizacji naukowo-badawczej proponowanych instytutów badawczych pokrywają te wymagania. Dokonano raczej nieuzasadnionego wyboru podmiotowego.

Przedstawiony projekt ustawy o Narodowym Instytucie Technologicznym stwarza zagrożenie osłabienia wpływu instytutów badawczych na rozwój gospodarki w tym szczególnie MSP, co może praktycznie zagrozić realizacji celów Ustawodawcy.

Brak logicznej argumentacji wyboru grupy IB do NIT jest tym bardziej zaskakujący, że sam Ustawodawca wskazuje w analizie dotychczasowej sytuacji, iż poszczególne resorty nie definiowały na poziomie rządowym priorytetów sektorowych, branżowych czy technologicznych polityki naukowej, naukowo-technicznej, innowacyjnej i przemysłowej, a także nie definiowano wyzwań, na jakie publiczne ośrodki naukowe, w szczególności dedykowane bliskiej współpracy z gospodarką, miałyby odpowiedzieć. Wydaje się zasadnym, aby kierując się wizją zarysowaną w SOR do roku 2030, takie priorytety w uogólnionych kierunkach i obszarach rozwoju Polski zostały określone dla środowiska naukowo-badawczego i tworzyły logiczne podstawy wyboru Instytutów Badawczych do NIT.

Z podstawowej analizy scenariuszowej zmian organizacyjnych potencjału naukowo-badawczego Polski wynika, że jednym z najbardziej ewolucyjnych i najmniej rewolucyjnym scenariuszem byłoby zwiększenie odpowiedzialności NCBR i nadania mu kompetencji NIT w definiowaniu polityki naukowej, naukowo-technicznej, innowacyjnej i przemysłowej w ścisłym współdziałaniu z poszczególnymi resortami na poziomie rządowych priorytetów sektorowych, branżowych czy technologicznych, a także definiowania wyzwań dla publicznych ośrodków naukowych, w szczególności dedykowanych do bliskiej współpracy z gospodarką.

Uwagi szczegółowe

1. Cel projektu ustawy o NIT, jakim pierwotnie było przekształcenie wszystkich instytutów badawczych w centra kompetencyjne wspierające *Strategię Odpowiedzialnego Rozwoju*, został ograniczony do 35 Instytutów podległych Ministerstwu Rozwoju. Stwarza to wrażenie, że ustawa zmienia - nie wiadomo dlaczego - podporządkowanie Instytutów podległych Ministerstwu Rozwoju na podległość pod Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co nie prowadzi zasadniczo do osiągnięcia celów przedstawionych w *Uzasadnieniu*.
2. Pozbawienie Instytutów Badawczych osobowości prawnej spowoduje naszym zdaniem osłabienie motywacji do skutecznego działania Instytutów w kraju oraz na arenie międzynarodowej, co odbije się negatywnie na liczbie realizowanych projektów finansowanych z programów UE, a także na rozwoju kontaktów partnerskich z przedsiębiorcami, zwłaszcza z sektora MSP.
3. Biorąc pod uwagę doświadczenia amerykańskie, można stwierdzić, że nadmierna koncentracja formalna procesu badawczego nie sprzyja kreatywności w powstawaniu nowych pomysłów; warunków ich tworzenia należy upatrywać na polach partnerskiej współpracy konkretnych przedsiębiorców i naukowców.
4. Popieramy koncepcję NIT jako centrum skoordynowanego zarządzania i finansowania kierunkowych prac badawczo-rozwojowych podporządkowanych realizacji SOR.
5. Zwraca uwagę brak w projekcie ustawy sprecyzowania statusu podstawowej jednostki organizacyjnej, jaką ma być Instytut, w kontekście jego autonomiczności i programowanych zadań.
6. W proponowanym rozwiązaniu skład Rady NIT powinien zostać uzupełniony o przedstawicieli innych resortów mających wpływ na rozwój gospodarczy kraju oraz osiągnięcie celów SOR (Ministerstwa: Energii, Infrastruktury, Gospodarki Morskiej, Finansów).
7. Projekt ustawy zawiera wiele zasadniczych niespójności, które wymagają wprowadzenia dodatkowych uzupełnień i wyjaśnień, chociażby w odniesieniu do wprowadzonych w 2016 roku zmian w ustawie o Instytutach Badawczych (na przykład dotyczących roli nowo wyłanianych Rad Naukowych oraz zasady powoływania Dyrektora Instytutu Badawczego i jego zastępców).
8. W projekcie ustawy o NIT nie wykorzystano wartości powszechnie spotykanego dzisiaj zarządzania partnerskiego i demokratycznego na linii Zarząd NIT – Instytuty Badawcze. Wzory efektywnych rozwiązań organizacyjno-zarządczych innych państw europejskich wskazują udział wybranej reprezentatywnie organizacji Instytutów Badawczych w Zarządzie – np. w organizacji Fraunhofer-Gesellschaft w składzie Zarządu (*Presidential Council*) występują Prezydenci kluczowych aliansów naukowo-badawczych (przez analogię z NIT – Dyrektorzy Centrów Kompetencji).
9. Prezes NIT powinien zostać zatrudniony na kontrakcie menadżerskim, a jego wynagrodzenie trzeba uzależnić od wyników.

10. Kolegium powinno składać się z przedstawicieli otoczenia świata nauki. Członkowie powinni pełnić swoje funkcje społecznie.
11. Przedstawiciele środowiska naukowego w Kolegium Doradców powinno być więcej niż pozostałych. Powoływanie Kolegium Doradców przez ministra gospodarki jest niezrozumiałym rozwiązaniem przy założeniu, że prezesa NIT powołuje minister nauki.
12. Przychody ze sprzedaży mienia własnego nie powinny być wliczane do przychodu.
13. Kryteria oceny (ewaluacji) powinny być określone w pierwszych dniach okresu poddawanego ocenie lub powinny być zapisane w kontrakcie menedżerskim. Nie można oceniać retrospektywnie. Kryteria oceny powinny być swego rodzaju drogowskazem dla kadry zarządzającej NIT.
14. W projekcie brakuje przepisów odnośnie trybu powoływania dyrektora, wymogów stawianych kandydatom na takie stanowisko, jak również zakresu ich kompetencji. Należałoby określić m.in. długość kadencji na stanowisku dyrektora. Brakuje również regulacji dotyczących strukturalnych, finansowych i organizacyjnych zasad funkcjonowania Instytutu. Pozostawienie w instytutach organu takiego jak Rada Naukowa zapewni efektywniejsze zarządzanie pracami jednostki naukowej oraz pozwoli na dokończenie wszczętych przewodów doktorskich i postępowań habilitacyjnych.
15. Brakuje przepisów dotyczących organu przeprowadzającego postępowanie konkursowe na wolne stanowiska pracy.
16. Art. 28 projektu ustawy stanowi, że „warunki wynagradzania pracowników NIT określa się w zakładowym regulaminie wynagradzania ustalonym przez Prezesa NIT albo w zakładowym układzie zbiorowym pracy”. Tak ogólne brzmienie artykułu nie reguluje sytuacji praw nabytych przez pracowników zatrudnionych w istniejących jeszcze instytutach. W szczególności dotyczy to zachowania stanowisk naukowych (tj. badawczo-technicznych, asystentów, adiunktów, profesorów) i związanego z tym prawa do 36 dni urlopu. Zachowanie stanowisk naukowych w NIT umożliwi dokonanie odpisów podatkowych związanych z prawami autorskimi.
17. Art. 62 – Obecny przepis ustawy całkowicie uniemożliwia instytutom ubieganie się o finansowanie prac badawczych dla projektów, których termin aplikacji przypada na drugie półrocze 2017 roku, a także zamyka drogę do uzyskania finansowania dla części już złożonych wniosków projektowych i stypendialnych. Proponujemy zmianę tego artykułu w taki sposób, aby nie zablokować możliwości ubiegania się o finansowanie projektów, które stanowią w dużej części i nadal mają stanowić dużą część wpływów instytutów i NIT.
18. Art. 60 – Należy rozważyć możliwość nadawania stopnia doktora w NIT, tak jednak, by zasady przyznawania stopnia nie stały w sprzeczności z przepisami przygotowywanej Ustawy 2.0 (nowa ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym). Często doktoraty te są lepiej oceniane niż doktoraty bronione na uczelniach. Wzorując się na doktoratach realizowanych m.in. w Europejskim Laboratorium Fizyki Cząstek CERN, sugerujemy wprowadzenie trójstronnej umowy (doktorant, opiekun NIT, opiekun uczelnia) określającej przewidziany zakres badań oraz spodziewane rezultaty podpisanej na początku studiów. Postępy w realizacji zadań powinny być raportowane raz na semestr. W przypadku rezygnacji z możliwości obrony doktoratów w NIT proponujemy dodać przepis wprowadzenia okresu przejściowego dla już otwartych przewodów doktorskich, np. na okres 4 lat przy terminowym zachowaniu praw obecnych Komisji.
19. Zgodnie z art. 59 doktoranci instytutów badawczych, które wejdą w skład NIT, tj. Instytutu Elektrotechniki w Warszawie i Instytutu Technologii Elektronowej w Warszawie, będą mogli stać się doktorantami właściwych ze względu na tematykę

prowadzonych przez nich badań naukowych podstawowych jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej oraz Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego, czyli uczelni zlokalizowanych w tym samym mieście, co pozwoli ograniczyć niedogodności związane z koniecznością zmiany jednostki, w której jest przygotowywana dysertacja.” Proponowana ustawa faworyzuje jednostki badawcze znajdujące się w Warszawie, co przekłada się na wzmocnienie centralizacji realizowanych prac oraz ograniczenie mobilności studentów. Mając na uwadze istotę oraz korzyści płynące z współpracy z różnymi jednostkami naukowymi w kraju i za granicą, proponujemy, by zrezygnowano z preferencji określonych lokalizacji na rzecz wyboru jednostki, która realizuje badania w danej dziedzinie na wysokim poziomie.

20. Art. 57 ust 2. Proponujemy zmianę przepisu na możliwość zachowania środków finansowych przyznanych na naukę przed 01.01.2018 w instytutach, co zapewni sprawną i prawidłową realizację projektów zgodnie założonymi harmonogramami.
21. Art. 48 punkt 1) podpunkt b) proponujemy dodać jeszcze podpunkt d) w brzmieniu: „NIT i jednostka naukowa”, co pozwoli na spełnienie warunków konkursowych wymagających tworzenia konsorcjów dla części projektów. Jeżeli mogą go utworzyć dwie jednostki naukowe, jak w pp. b), to równie dobrze mogą go stanowić NIT i jednostka naukowa krajowa optymalnie zagraniczna.

Opracował zespół: Piotr Nowak, Artur Oziębło, Dorota Pawlak, Michał Maciejewski, Krystyna Malińska, Jolanta Koszelew